

Κοινός Νους

Πέντε χρόνια Μνημόνιο τι έφταιξε και τι μπορεί να γίνει

του Νέστορα Ε. Κουράκη

Πέντε χρόνια μετά την διακήρυξη του τότε πρωθυπουργού Γιώργου Παπανδρέου στο Καστελλόριζο, ότι η Ελλάδα έπρεπε να υπαχθεί στον νεότευκτο τότε μηχανισμό διάσωσης και να υπογράψει το λεγόμενο Πρώτο Μνημόνιο (23.4.2010), είναι, πιστεύω, καλή ευκαιρία για μια πρώτη αποτίμηση αυτής της τραγικής πορείας της χώρας, μιας πορείας που τελικά κατέληξε στα σημερινά αδιέξοδα και που παραπέμπει σε κάτι μεταξύ πίθου Δαναΐδων και λίθου του Σισσύφου...

Οστόσο, η αποτίμηση αυτή θα ήταν λάθος να περιορισθεί σε μια απλή καταγραφή της κατάστασης ή σε μια επίρριψη ευθυνών και «κυνήγι μαγισσών» εναντίον συγκεκριμένων πολιτικών προσώπων. Πολύ πιο χρήσιμο θα ήταν να αναζητηθούν τα βαθύτερα αίτια αυτής της αδιέξοδης πορείας, έτσι ώστε να υπάρξουν αντίστοιχα μέτρα μιας κατά το δυνατόν εκριζώσης των προβλημάτων που εκτρέφουν επί χρόνια την κρίση. Υπό το πρίσμα αυτό θα άξιζε, η Εξεταστική Επιτροπή που άρχισε να λειτουργεί στη Βουλή «για τον έλεγχο των αιτίων που δημιουργήθηκε το δημόσιο χρέος», να επεκτείνει την έρευνά της σε όλους ανεξαιρέτως τους παράγοντες που οδήγησαν στην σημερινή κρίση και να δώσει έτσι ικανοποιητικές απαντήσεις σε θέματα όπως τα ακόλουθα:

- Εν πρώτοις, σε επίπεδο ενδογενών παραγόντων: γιατί μεταξύ 1980 και 1993 το χρέος εκτινάχθηκε από 28,6% σε 111,6% του Ακαθάριστου Εγχωρίου Προϊόντος (ΑΕΠ);

- Γιατί ο αριθμός όσων υπηρετούν στο Δημόσιο αυξήθηκε αδιάκοπα και συνεχώς κατά την περίοδο της Μεταπολίτευσης, φθάνοντας από 149.000 το 1974, σε 311.000 το 1989, 433.000 το 2000 και 512.000 το 2009[1].

- Γιατί, πέρα από την προαναφερθείσα αύξηση των διορισμών στο Δημόσιο, αυξήθηκαν και οι αμοιβές του Δημοσίου, από 11,1% του ΑΕΠ την περίοδο 2000-2007, στο 13,4% του ΑΕΠ το 2009; Και γιατί, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τραπέζης Ελλάδος, η αύξηση αυτή ήταν κατά μέσο όρο 8,4% ετησίως στις δημόσιες επιχειρήσεις και 6,2% στον στενό δημόσιο τομέα;

- Γιατί, ενώ το 2006 το έλλειμμα μεταξύ δημοσιονομικών εσόδων και δαπανών ήταν -5,7%, μόλις τρία χρόνια αργότερα, δηλαδή το 2009, έφθασε στο -15,6%;

- Πόσο πολύ η παραπάνω διόγκωση του ελλείμματος οφειλόταν στην συνειδητή επιδίωξη των πολιτικών πα-

ρατάξεων που βρίσκονταν στην εξουσία να «βολεύουν» τους δικούς τους ανθρώπους και μάλιστα με ολοένα και υψηλότερες αμοιβές, μέσα στο πλαίσιο μιας καθαρά πελατειακής νοοτροπίας[2];

- Πόσο πολύ η εν λόγω διόγκωση του ελλείμματος οφειλόταν επίσης σε έναν υπέρογκο δανεισμό από το εξωτερικό και σε μια κατασπατάληση του δημόσιου χρήματος για προκηρύξεις περιττών δημοσίων έργων, για παροχές εισοδηματικών ή άλλων προνομίων σε επίλεκτες κατηγορίες πολιτών (ο Πάνος Καζάκος κάνει εδώ λόγο για «κοινωνία προσοδούχων»[3]), σε αγορά άχρηστων εν πολλοίσι οπλικών συστημάτων, ή και σε παροχή χαριστικών δανείων σε ημετέρους μέσω «φιλικά προσκείμενων» τραπεζικών ιδρυμάτων;

- Πόσο πολύ κατά την διάρκεια της Μεταπολίτευσης επιχειρήθηκε με σοβαρότητα η ριζική αντιπαράθεση των κυβερνώντων με χρόνια προβλήματα του Ελληνικού Κράτους και η μερική έστω επίλυσή τους, όπως: ο περιορισμός της γραφειοκρατίας και η εμπέδωση της αξιοκρατίας στην δημόσια διοίκηση, η εξυγίανση των προβληματικών επιχειρήσεων, επίσης δε η ουσιαστική μεταρρύθμιση τομέων όπως το ασφαλιστικό (με πρώτες συντάξεις στα 45 και τα 50), το σύστημα της υγείας (με απίστευτες φαρμακευτικές δαπάνες) και το σύστημα της εκπαίδευσης (χωρίς σύνδεση με τις ανθρωπιστικές αξίες, αλλά και με την παραγωγικότητα) και, ακόμη, η εισαγωγή ενός φιλικού για την επιχειρηματικότητα ρυθμιστικού συστήματος (άνοιγμα «κλειστών επαγγελμάτων» κ.λπ.).

- Πόσο πολύ στην διαιώνιση των ανωτέρω χρόνιων προβλημάτων συνετέλεσαν με την απροθυμία τους να δώσουν λύσεις τόσο τα κόμματα εξουσίας, όσο -δυστυχώς- και οι αριστερές δυνάμεις, που τάχθηκαν σθεναρά αντίθετες σε κάθε μεταρρύθμιση, υποστηρίζοντας με πνεύμα αρνητισμού και ακαμψίας την εμμονή στην κρατούσα κατάσταση, στον κρατισμό και στην αποθέωση του ψηφοθηρικού καιροσκοπισμού;

- Πόσο πολύ συνετέλεσαν επίσης στην επέλευση της κρίσης και ιδίως στην απώθηση πιθανών επενδυτών οι άμετρες συνδικαλιστικές διεκδικήσεις, οι υψηλές ασφαλιστικές εισφορές σε συμπόρευση με τους υψηλούς φορολογικούς συντελεστές, το περίπλοκο νομικό σύστημα

ως προς το να δοθεί άδεια λειτουργίας σε μια επιχείρηση, οι τυπολατρικές αποφάσεις κάποιων δικαστικών συνθέσεων όσον αφορά επενδύσεις (π.χ. υποθέσεις Costa Navarino, Badminton και «Αστέρα» Βουλιαγμένης) και η ροπή προς διαφθορά κάποιων υπαλλήλων με θέσεις κλειδιά για την έγκριση των επενδύσεων;

• Πατί, αμέσως μετά τα πρώτα συμπτώματα της κρίσης, τα κόμματα εξουσίας δεν διαμόρφωσαν ένα εθνικό σχέδιο για αντιμετώπιση της κρίσης, αντί να σύρονται και να υποτάσσονται στο «Μνημόνιο» των δανειστών;

• Και ακόμη, ποιά μέτρα λήφθηκαν κατά την διάρκεια της Μεταπολίτευσης, ώστε ιδίως η ελληνική νεολαία να προσανατολισθεί επαγγελματικά στον ιδιωτικό τομέα (αντί για το Δημόσιο) και να αναπτύξει έτσι πρωτοβουλίες και καινοτόμο διάθεση (π.χ. start-ups), μέσα στο πλαίσιο ενός οργανωμένου κρατικού σχεδιασμού για ενθάρρυνση της δημιουργικότητας;

• Επιπλέον, σε επίπεδο εξωγενών παραγόντων: γιατί η Ευρωπαϊκή Ένωση άφησε την Ελλάδα να πορεύεται με τέτοια ελλείμματα προς το χάος, χωρίς να πιέσει εγκαίρως για την λήψη μέτρων προς αποτροπή αυτής της τραγικής πορείας; Και γενικώτερα: γιατί δημιουργήθηκε το ενιαίο νόμισμα «ευρώ» χωρίς ουσιώδεις αντισταθμιστικές πολιτικές και χωρίς μηχανισμούς προστασίας, εποπτείας και στήριξης σε περιόδους κρίσεων[4];

• Επίσης: γιατί η Τρόικα ενεθάρρυνε (εάν όχι: επέβαλε) με το Μνημόνιο μέτρα που ήδη ο Πάνης Βαρουφάκης κατά την υπογραφή του Πρώτου Μνημονίου (Μάιος 2010) είχε προβλέψει ότι θα οδηγήσουν σε μια «αντιαναπτυξιακή, υφεσιακή πορεία, κατά την οποία το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν θα συρρικνωθεί με ρυθ-

μούς που δεν έχει ξαναδεί η ελληνική κοινωνία»[5]; Και γιατί η ίδια αυτή Τρόικα ευνόησε τόσο πολύ την άγρια περικοπή μισθών και συντάξεων και την καταβύθιση της χώρας στην ύφεση και την ανεργία, χωρίς τουλάχιστον να συμβάλει ταυτόχρονα με την τεχνογνωσία της στην δραστική μείωση των τιμών σε προϊόντα και υπηρεσίες, ώστε να υπάρξει κάποια στοιχειώδης διασφάλιση στην αγοραστική δύναμη των πολιτών;

Συνήθως η θέση ενός ζητήματος υποδεικνύει και τις πιθανές λύσεις του. Συνεπώς, τα ερωτήματα που τίθενται ανωτέρω θα μπορούσαν, εάν αναγνωσθούν «between the lines», να δώσουν και μια κατεύθυνση για έξodo από την κρίση, ακόμη και τώρα, με κύρια έμφαση, κατά την άποψή μου, στους εξής τέσσερις άξονες: εγκατάλειψη ενός λαϊκίστικου πελατειακού συστήματος, στελέχωση των επιχειρήσεων και υπηρεσιών ιδιωτικού και δημόσιου τομέα με αμιγώς αξιοκρατικά κριτήρια, νιοθέτηση ρεαλιστικών πολιτικών που εστιάζουν στην ορθολογική οργάνωση του Κράτους, και χρησιμοποίηση ως μοναδικού γνώμονα για τη λήψη πολιτικών αποφάσεων, του δημοσίου συμφέροντος.

Εάν μπορέσει η Εξεταστική Επιτροπή της Βουλής να δώσει αντικειμενικές και απροκατάληπτες απαντήσεις στα μισά, έστω, από τα ανωτέρω τεθέντα ερωτήματα (διευρύνοντας βέβαια το χρονικό πλαίσιο της έρευνάς της σε όλη την περίοδο της Μεταπολίτευσης), θα έχει προσφέρει, όπως πιστεύω, μια πολύ μεγάλη υπηρεσία στη χώρα, καθώς θα έχει βρει ουσιαστικές εξηγήσεις για το πώς φθάσαμε έως εδώ και, άρα, για το πώς θα καταφέρουμε να απαλλαγούμε επιτέλους από την μοίρα του Σισύφου και των Δαναΐδων...

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[1] Τα στοιχεία αυτά, όπως και όσα άλλα ακολουθούν, έχουν αντληθεί κυρίως από τα έργα του Τάσου Γιαννίτση *Η Ελλάδα στην Κρίση*, Αθήνα: Πόλις, 2013, σελ. 94 επ. και 130 επ., καθώς επίσης του Πάννη Βούλγαρη, *Η Μεταπολιτευτική Ελλάδα 1974-2009*, Αθήνα: Πόλις, 2013, *passim*.

[2] Για την ολέθρια επίδραση που είχε ο πελατειακός χαρακτήρας των κομμάτων στην τραγική πορεία της χώρας κατά την Μεταπολίτευση, αξιομνημόνευτες είναι οι αναπτύξεις, ήδη από το 1991, του σημαντικού στοχαστή Παναγιώτη Κονδύλη στο έργο του *Oι αιτίες της παρακμής της σύγχρονης Ελλάδας*. Η κακεξία του αστικού στοιχείου στη νεοελληνική κοινωνία και ιδεολογία, Αθήνα: εκδ. Θεμέλιο, επανέκδοση 2011, σελ. 27 επ., όπου μάλιστα αναφέρει χαρακτηριστικά: «Ο πατριαρχικός ή πελατειακός χαρακτήρας του κοινοβουλευτισμού και συνάμα η σπάνιας των θέσεων

στην ελεύθερη αγορά εργασίας είχαν ως συνέπεια να παιξει ο κρατικός μηχανισμός στην Ελλάδα ρόλο ανάλογο μ' εκείνον που έπαιξαν τα βιομηχανικά αστικά κέντρα στην Δύση: απορρόφησε μάζες αγροτικής προέλευσης, αλλά για να τις διοχετεύσει με τρόπο πολύ διαφορετικό και προ παντός πολύ λιγώτερο παραγωγικό [...]. Σε καμμία περίπτωση, και πολύ περισσότερο στην περίπτωση την ελληνική, δεν πρέπει να παραβλέπεται η εκτεταμένη αυτονομία του πολιτικού-κομματικού παιγνιδιού ως πελατειακής σχέσης μεταξύ πολιτικού και ψηφοφόρου, κατά την οποία ο μεν ψηφοφόρος παρέχει υποστήριξη προσδοκώντας προστασία, ενώ ο πολιτικός εκποιεί το κράτος στους ψηφοφόρους με αντάλλαγμα να το κατέχει ο ίδιος, δηλαδή να θεμελιώνει την ισχύ του στην δυνατότητα να διανέμει -αυτός, κι όχι κάποιος άλλος- προσδοδοφόρες θέσεις και αξιώματα [...]. Η διόγκωση του κρατικού μηχανισμού για

σκοπούς κομματικού οφέλους υπήρξε εξ ίσου έργο των «δεξιών» όσο και των «φιλελεύθερων» ή «δημοκρατικών» κομμάτων, όλα τα ελληνικά κόμματα υπήρξαν δηλαδή, μ' αυτήν την πολύ χειροπιαστή έννοια, κόμματα κρατικιστικά, ανεξάρτητα απ' το πώς αντιμετώπιζαν το κράτος στο επίπεδο των προγραμματικών τους αρχών».

[3] Βλ. Πάνου Καζάκου, *Από τον ατελή εκσυγχρονισμό στην κρίση*, Αθήνα: εκδ. Πατάκη, Ιούνιος 2010, σελ. 67.

[4] Το ότι την αποτροπή κρίσεων δεν προέβλεπε η συμφωνία του Μααστρίχτ επεσήμανε ορθά ήδη από το 2005, μεταξύ άλλων, ο Κωνσταντίνος Κόλμερ, στο προφητικό έργο του *Η μεγαλειώδης απάτη του ευρώ*. Το οθυέλιον νόμισμα, Αθήνα: εκδ. Λιβάνη, σελ. 86.

[5] Βλ. Πάνη Βαρουφάκη, *Η Γένεση της Μνημονιακής Ελλάδας. Ένα χρονικό της Κρίσης*, Αθήνα: Gutenberg, Νοέμβριος 2014, σελ. 42 (συνέντευξη από 4.5.2010).